

Advies

DATUM 29 augustus 2013

VOLGNUMMER 2012-2013/10

COMMISSIE Vlaams Parlement

Het tussentijds verslag 2011-2012 mist perspectief

Twee decennia terug bekrachtigde de Vlaamse overheid het Kinderrechtenverdrag. Ze verbond zich ertoe om kinderrechten in haar beleid op te nemen en werk te maken van het recht op protectie, provisie en participatie van kinderen en jongeren.

Doorheen de jaren werkte de Vlaamse overheid verschillende instrumenten uit om vorm en inhoud te geven aan haar kinderrechtenbeleid. Eén van die instrumenten is het tussentijds verslag over het gevoerde jeugd- en kinderrechtenbeleid dat ze bij het begin van een legislatuur ambieert.

In dit advies brengt het Kinderrechtencommissariaat advies uit bij het 'Tussentijds Verslag 2011-2012 Vlaams Jeugdbeleidsplan (VJP) en Vlaams Actieplan Kinderrechten (VAK)'.

- We roepen Vlaanderen op om zijn tussentijdse verslagen meer slagkracht te geven. Het tussentijds verslag 2011-2012 mist perspectief. Samen met het VN-Comité voor de Rechten van het Kind pleitten we herhaaldelijk voor een actieplan met concrete doelstellingen, indicatoren, budgettoewijzing en tijdsschema's. En voor een follow-upmechanisme met slagkracht en perspectief. Een slagkrachtig verslag somt niet alleen de realisaties op, maar legt ook tekorten bloot en wijst op nodige bijsturingen in het kinderrechtenbeleid.
- We missen een coördinerend minister Kinderrechten die ook buiten de lijnen van de beleidsdomeinen kleurt. Klachten bij onze Klachtenlijn illustreren vaak dat waken over het belang van het kind niet alleen een Vlaamse bevoegdheid is. Ook de federale overheid neemt beslissingen die raken aan het belang van het kind.
- We blijven pleiten voor een contextuele blik op kinderen en jongeren en vragen Vlaanderen om kinderrechten contextueel te blijven benaderen. Kinderen en jongeren zijn afhankelijk van de kansen die ze in hun omgeving vinden. Anticipeert de omgeving te weinig op hun noden en schuift ze te snel de individuele verantwoordelijkheid als oorzaak van maatschappelijke kwetsbaarheid naar voren? Dan komen hun rechten in het gedrang en negeert de omgeving haar eigen impact op de ontwikkeling en het welzijn van het kind.
- We kijken uit naar het decreet rechtspositie van de leerling op school. Elk jaar krijgt onze Klachtenlijn nieuwe klachten over onderwijs. We geloven dat een duidelijke

lijke rechtspositie een verschil kan maken. We verwachten dat het decreet naast een collectieve ook een individuele invulling geeft aan het recht op participatie op school.

- Vlaanderen zet nog altijd te weinig in op vertaling van het recht op informatie naar specifieke contexten waarin kinderen zitten. Kinderen die voor een situatie of beslissing staan met een duidelijke impact op hun leven, willen weten wat er gaat gebeuren. Ze willen vragen kunnen stellen. Ze willen dat er echt naar hen geluisterd wordt, dat professionals vriendelijk zijn en dat ze begrijpelijke informatie krijgen.
- We roepen Vlaanderen op om een van zijn belangrijkste strategische doelstellingen uit het VJP niet te vergeten: 'meer maatschappelijk engagement voor jongeren'. We hopen dat Vlaanderen blijft investeren in bemiddeling en overleg. Bemiddeling drukt meer engagement tegenover jongeren uit dan administratieve sancties.
- We vragen Vlaanderen om te blijven zoeken naar oplossingen voor de problemen van kinderen in de jeugdhulp, niettegenstaande de vele inspanningen die de Vlaamse overheid al leverde. Klachten bij onze Klachtenlijn leggen jaar na jaar dezelfde knelpunten bloot. Kinderen en ouders met behoefte aan zorg krijgen te weinig duiding over en inspraak in de zorg. Minderjarigen die gespecialiseerde zorg of een combinatie van hulpverleningsvormen nodig hebben, blijven vaak in de kou staan. Kinderen en gezinnen die ambulante zorg nodig hebben, ervaren tekorten in en aan die zorg.

1. Coördinatie en indicatoren

Hoe zorg je er voor dat kinderrechten een rol spelen in het beleid? Hoe kan het Kinderrechtenverdrag een expliciete richtingaanwijzer zijn voor de ontwikkeling en de uitvoering van het beleid.

Het tussentijds verslag 2011-2012 somt verschillende acties op inzake de coördinatie van het kinderrechtenbeleid.

- Zo herinnerde de coördinerend minister kinderrechten zijn collega ministers aan hun verantwoordelijkheid in het kinderrechtenbeleid. De collega ministers werden aangemoedigd om te reageren op de knelpunten in het jaarverslag van het Kinderrechtencommissariaat en de acties vanuit het VAK en het VJP.
- De reflectiegroep jeugd- en kinderrechtenbeleid kwam geregeld samen.
- De minister schreef brieven naar zijn federale collega's over de GAS.
- Keki evalueerde de JOKER. Keki's bevindingen werden verwerkt in de nieuwe RIA documenten.
- De Vlaamse overheid keurde het klachtenprotocol bij het Kinderrechtenverdrag goed en finaliseerde de veldtekening 'Kinderrechten in Vlaanderen'.

Een aantal vooropgestelde doelstelling heeft de Vlaamse overheid nog niet kunnen realiseren: de kinderrechtenmonitor en de indicatoren inzake de discriminatie t.a.v. kinderen of tussen groepen van kinderen.

1.1. Het tussentijds verslag mist perspectief

De veldtekening 'Kinderrechten in Vlaanderen' bracht vanuit acht kinderrechtenclusters het reilen en zeilen van de Vlaamse kinderrechtenorganisaties in kaart. De onderzoekers concludeerden dat er weinig overlap is tussen de organisaties. Samen met het VN-Comité voor de Rechten van het Kind stelden ze een aantal lacunes in het kinderrechtenbeleid vast. De onderzoekers pleitten voor meer samenwerking tussen de kinderrechtenorganisaties en een grote mate van financiële flexibiliteit om bij noodsituaties snel op de bal te kunnen spelen¹.

---

¹ Gedachtewisseling over de veldtekening van het Vlaamse middenveld Kinderrechten. *Parl.St.*, VI.Parl., 2012-13, nr 1945 /1.

Het Vlaams Parlement ging met de conclusies aan de slag. In haar voorstel van resolutie betreffende de optimalisering van het middenveld kinderrechten² vraagt ze aan de Vlaamse regering om via de monitoring van het Vlaams Jeugd- en Kinderrechtenbeleidsplan aandacht te schenken aan de lacunes die de veldtekening blootlegt. Net als het VN-Comité vraagt het Vlaams Parlement naar een monitoring die niet alleen realisaties opsomt maar ook oog heeft voor de tekorten en de nodige bijsturing van het beleid.

Herhaaldelijk pleitte het Kinderrechtencommissariaat voor een actieplan met concrete doelstellingen, targets, indicatoren, budget toewijzing en tijdsschema's. En voor een follow-upmechanisme met slagkracht en perspectief. Een slagkrachtig verslag legt niet alleen de bereikte vooruitgang bloot maar ook de mogelijke tekorten en nodige bijsturing in het kinderrechtenbeleid.

De gedachtewisseling over het 'voortgangsrapport 2012-2013 Vlaams Actieplan Armoedebestrijding' in de Commissie Welzijn, Volksgezondheid, Gezin en Armoedebelief illustreert dat ook andere tussentijdse verslagen kampen met een gebrek aan slagkracht. Tussentijdse verslagen worden te weinig als een herkansing gezien. Ze brengen verslag uit over de geleverde inspanning, zonder perspectief of zicht op toekomstige bijsturing en planning. Als vervolg op de gedachtewisseling wil de Commissie Welzijn nagaan welke parlementaire initiatieven er kunnen genomen worden om aan het voortgangsrapport meer slagkracht en perspectief te geven³.

We hopen dat de Commissie Jeugd net als de Commissie Welzijn op zoek gaat naar parlementaire initiatieven die de slagkracht van tussentijdse verslagen bij het Vlaams Jeugdbeleidsplan en Vlaams Actieplan Kinderrechten vergroten.

Aan de Vlaamse regering vragen we om niet enkel verslag uit te brengen over de gerealiseerde acties⁴. Verslag over de toekomstige bijsturing⁵ of verslag over de reële impact van de acties op het leven van kinderen is even relevant.

1.2. Maak werk van een gedegen set indicatoren

In het VAK 2011-2014 kondigde de Vlaamse Regering de ontwikkeling van een aantal sets van kinderrechtenindicatoren aan. Het Kinderrechtencommissariaat drong herhaaldelijk bij de Vlaamse Regering aan, om gehoor te geven aan de indicatoren-vraag van het VN-Comité. We pleitten voor indicatoren die oog hebben voor de verschillende contexten waarin kinderen en jongeren opgroeien.

Het tussentijds verslag 2011-2012 is vergezeld met een set van indicatoren. Voor bijna elke strategische doelstelling uit het Vlaams Jeugdbeleidsplan is er een indicator. We waarderen de zoektocht van de Vlaamse overheid naar indicatoren, maar raden de Vlaamse overheid tezelfdertijd aan om te blijven zoeken. Sommige indicatoren staan te ver van de ambities die de strategische doelstelling formuleert. SD 7, bijvoorbeeld, stelt dat meer aanbod in vrije tijd, onderwijs, en welzijn aangepast is aan de noden van de maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren. De indicator die deze ambitie in kaart brengt, informeert ons enkel over het lidmaatschap van een vereniging. Liever hadden we statistieken gezien die iets zeggen over de evolutie van GOK of GON begeleidingen in het onderwijs, de daling van maatschappelijk kwetsbare groepen in het

² Voorstel van resolutie betreffende de optimalisering van het middenveld Kinderrechten, *Parl. St.*, VI. Parl., 2012-13, nr 2003/1.

³ Nota van de Vlaamse regering. Voortgangsrapport 2012-2013 Vlaams Actieplan Armoedebestrijding Actieprogramma Kinderarmoede. Verslag. *Parl. St.*, VI. Parl. 2012-2013, nr. 2026/2.

⁴ Ook acties van het Kinderrechtencommissariaat en acties gerealiseerd dankzij de vrijwillige inzet van organisaties somt het tussentijdsverslag op.

⁵ Op 6 december 2012 riep de administratie van de Afdeling Jeugd de aanspreekpunten jeugd- en kinderrechtenbeleid en verschillende jeugd- en kinderrechtenorganisaties en samen om het voorlopige tussentijds verslag te screenen op mogelijke bijsturingen van het beleid. Helaas hield het definitieve tussentijds verslag 2011-2012 weinig rekening met de suggesties die de reflectiegroep jeugd- en kinderrechtenbeleid maakte.

bijzonder onderwijs ten voordele van inclusief onderwijs, de afname van het aantal 'plaatsingen' in de bijzondere jeugdzorg ten voordele van gezinsondersteuning en pleegzorg, de financiële inspanningen die de Vlaamse overheid levert voor kwetsbare groepen in de kinderopvang, ...

Op Vlaams⁶ en internationaal niveau is er al behoorlijk wat zoekwerk verricht naar kinderrechten en mensenrechtenindicatoren⁷. Ook voorbeelden van en budgettoewijzingen zijn er te vinden⁸. We hopen dat de Vlaamse overheid een weg vindt om deze voorbeelden naar Vlaanderen te vertalen.

1.3. De coördinerend minister kinderrechten mag meer buiten de lijnen kleuren

Klachten bij onze Klachtenlijn illustreren zeer vaak dat het waken over het belang van het kind niet enkel een Vlaamse bevoegdheid is. Ook de federale overheid of beide overheden zijn verantwoordelijk. Denken we maar aan kinderen in een asielcontext, het gebrek aan plaatsen voor kinderen met een psychiatrische problematiek, het discreet bevallen of de uitbreiding van de GAS. Stuk voor stuk is het federale regelgeving die het leven van kinderen vorm geeft.

Het Kinderrechtencommissariaat probeert te waken over het belang van alle minderjarigen die in Vlaanderen leven. Op vraag, brengen we waar nodig advies uit. De voorbije jaren hebben we een slagkrachtige coördinerend minister kinderrechten gemist. Bijvoorbeeld: We missen een minister die opkomt voor de rechten van kinderen in asielcontext. In asielprocedures zijn begeleide kinderen een aanhangsel aan het dossier van hun ouders. Hun parcours krijgt te weinig gewicht in asielbeslissingen. Alle Vlaamse kinderrechtenactoren misten een duidelijke afkeuring van de uitbreiding van de GAS door de minister, tenslotte gaat het om een flagrante mensen- en kinderrechtenschending.

We vragen aan de coördinerend minister kinderrechten zijn rol proactiever in te vullen en op te komen voor de belangen van alle kinderen.

2. Non Discriminatie

Kinderen moeten beschermd worden tegen discriminatie. Alle kinderen moeten van alle rechten kunnen genieten. Ongeacht het ras, de huidskleur, ..., de beperking of andere omstandigheid van het kind, alle kinderen moeten op voet van gelijkwaardigheid aan de samenleving kunnen participeren. Kunnen ze dit niet, dan moet de overheid passende maatregelen treffen.

Het tussentijds verslag 2011-2012 getuigt van verschillende acties om de ongelijke kansen tussen kinderen en jongeren weg te werken.

Vormingen, toolboxes en draaiboeken voor professionals en organisaties

- Diensten, organisaties en professionals werden ondersteund om beter met de diversiteit tussen kinderen om te gaan, bijvoorbeeld via het methodiekenhandboek 'elk kind telt' of de tool- en informatieboxen met good-practices.
- Hogescholen en universiteiten die kindgerichte opleidingen aanbieden, werden aangemoedigd om bewuster met de diversiteit tussen kinderen om te gaan.

6 Op de Beeck, H., Vandenhole, W., Desmet, E., 'Met en Weten' voor een gefundeerd kinder-rechtenbeleid. Een kritische reflectie over de zin en onzin van kinderrechtenindicatoren. Gent, Kenniscentrum Kinderrechten vzw, 2012.

7 Agency for Fundamental Rights, European Union, Nov. 2010, *Developing indicators for the protection, respect and promotion of the rights of the child in the European Union*. <http://tdh-childprotection.org/documents/developing-indicators-for-the-protectionrespect-and-promotion-of-the-rights-of-the-child-in-the-european-union>.

8 Save the Children, 2010, *Budget for Children Analysis: A Beginner's Guide*, <http://bit.ly/mRHBDE>.

- Via de OTA vormingen en projectwerkingen scherpte de jeugdhulp zijn cultuurgevoeligheid aan.
- Welzijnsvoorzieningen werden aangemoedigd om hun toegankelijkheid voor diverse kwetsbare groepen van kinderen te screenen. Een draaiboek ondersteunde hun communicatie met maatschappelijk kwetsbare groepen. Onderwijsactoren en LOP's werden aangemoedigd om meer aandacht te hebben voor kansarmoede.

Proefprojecten en subsidies voor verenigingen en lokale besturen

- Proefprojecten en kinderarmoedeprojecten stimuleerden de deelname van maatschappelijk kwetsbare kinderen en minderjarige nieuwkomers aan het vrijetijdsaanbod. Met middelen van het Europees Integratiefonds versterkte de Vlaamse overheid de vrijetijdskansen van minderjarige nieuwkomers. Vrijtijdsorganisaties werden gesubsidieerd om de vrijetijdskansen van kinderen met een handicap te vrijwaren. Lokale besturen werden (financieel) aangemoedigd om hun jeugdbeleid meer af te stemmen op maatschappelijk kwetsbare jongeren en minderjarige nieuwkomers. De Vlaamse overheid ondersteunde lokale besturen in hun uitbouw van de 'Brede school'.

Meer ontwikkelings- en onderwijskansen voor kwetsbare (jonge) kinderen

- Via preventieve gezinsondersteuning bouwde de Vlaamse overheid aan meer ontwikkelingskansen voor kwetsbare kinderen. Het kleuter- en lager onderwijs kreeg extra leerkrachten. Het IKG systeem binnen de kinderopvang werd bijgestuurd. Kinderopvangvoorzieningen voor kinderen met specifieke zorgbehoeften kregen extra subsidies. De speel- en bewegingskansen van kansarme jonge kinderen werden via projectwerking aangemoedigd.
- De Vlaamse overheid bleef inspanningen leveren om kinderarmoede te halveren. Bijvoorbeeld via lokale gezinsondersteuningsprojecten en overleg met jongeren en mensen in armoede. In de begeleiding van mensen met een schuldenproblematiek houdt de Vlaamse overheid vanaf nu rekening met de behoeften van kinderen.

Decretale aandacht voor kwetsbare leerlingen en leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften

- Inclusieve leeromgevingen stimuleerde de Vlaamse overheid door diversiteit als thema in de lerarenopleiding te promoten. De Vlaamse overheid ging van start met het in kaart brengen van de behoeften van leraren inzake specifieke ondersteuning van leerlingen.
- De Vlaamse overheid werkte aan een decreet dat de ondersteuning van leerlingen met specifiek onderwijsbehoeften moet regelen. Ze stimuleerde overleg tussen onderwijs en het VAPH om een beter hulpmiddelenbeleid op school te realiseren.
- Met de brochure 'Maak je sterk tegen armoede op school' informeerde de Vlaamse overheid scholen over een laag schoolkostenbeleid. De regelgeving rond de maximumfactuur werd herzien. De Vlaamse overheid probeerde gelijke onderwijskansen te realiseren door voor elk kind een plaats op school te realiseren en het inschrijvingsbeleid te monitoren.

Beleidsplannen tegen ongelijke schoolprestaties

- Via het 'Masterplan hervorming S.O.' en het actieplan 'spijbelen en andere vormen van grensoverschrijdend gedrag op school' probeerde de Vlaamse overheid de ongelijkheid in schoolprestaties en de schooluitval aan te pakken.

Taal- en integratiemogelijkheden voor minderjarigen in precaire situaties

- Er werd gewerkt aan een kwaliteitscharter voor taalstimulerende activiteiten in het onderwijs.
- De Vlaamse overheid voorzag buurtstewards voor steden met een grote Romapopulatie. De kansen van niet-begeleide minderjarigen probeerde de Vlaamse overheid te versterken via het integratiedecreet en overleg tussen het kabinet van onderwijs en de federale overheid.

Ondanks deze inspanningen blijven vele kinderen en jongeren uit de boot vallen. Steeds meer mensen in Vlaanderen moeten beroep doen op een vervangingsinkomen. Bijna één minderjarige op drie groeit op met huisvestingsproblemen. Meer mensen moeten hun gezondheidszorg uitstellen omwille van financiële redenen. Vooral gezinnen met kinderen die leven van een vervangingsinkomen stellen hun gezondheidszorg uit⁹. De mismatch tussen onderwijs en kwetsbare groepen kinderen in onze samenleving blijft groeien. Steeds meer kinderen verlaten het secundair onderwijs zonder diploma en steeds meer kinderen verwijst men door naar het buitengewoon onderwijs. Niet zelden zijn het kinderen van maatschappelijk kwetsbare groepen¹⁰. Ook binnen het jeugdwerk blijven participatieverschillen tussen groepen van kinderen bestaan.

Het Kinderrechtenverdrag roept de Vlaamse overheid op om aan alle kinderen zoveel mogelijk ontwikkelingskansen te geven. In de ruimst mogelijke mate moet de Vlaamse overheid de mogelijkheden tot overleven en de ontwikkeling van het kind waarborgen. De laatste jaren zijn de financiële mogelijkheden van de Vlaamse overheid verzwakt. Toch wil deze verzwakte positie niet zeggen dat de Vlaamse overheid geen verschil meer kan maken voor maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren. Ook met verminderde mogelijkheden kan de Vlaamse overheid een verschil blijven maken.

2.1. Blijf pleiten voor een contextuele benadering van kinderen

Eén van die mogelijkheden is bewust blijven kiezen voor een contextuele visie op kinderen en jongeren. Kinderen en jongeren zijn afhankelijk van de kansen die ze in hun omgeving en context vinden. Anticipeert hun context te weinig op hun noden, dan komen hun rechten in het gedrang. **Schuift men te snel de individuele verantwoordelijkheid als oorzaak van maatschappelijke kwetsbaarheid naar voor, dan negeert men de reële impact van de context op de ontwikkeling en het welzijn van het kind.**

Voor kinderen uit maatschappelijk kwetsbare groepen betekent dit dat de Vlaamse overheid moet (blijven) oog hebben voor de ruimere context waarin kinderen opgroeien. Problemen van bestaansonzekerheid of maatschappelijke kwetsbaarheid mogen niet verward worden met problematische opvoedingssituatie. De veelheid van problemen die kinderen en jongeren uit maatschappelijk kwetsbare groepen ervaren zijn veelal toe te schrijven aan de vele drempels die kinderen en hun ouders ervaren in hun ruimere leefsituatie en context. De Vlaamse overheid moet streven naar een beleid dat zo weinig mogelijk drempels installeert. Concreet betekent dit bijvoorbeeld:

- Belemmer het recht op onderwijs niet door een gebrek aan ondersteuning op school. De Vlaamse overheid moet blijven investeren in haar gelijke onderwijskansen-beleid. Het langverwachte DAM-decreet maakt zijn ambities hopelijk nog deze legislatuur waar.
- Maak werk van de automatische rechtentoekenning. Het recht op financiële tegemoetkomingen (schooltoelage, kinderbijslag, basisinkomen, ...) en ondersteuning mag niet belemmerd worden door een onoverzichtelijk kluwen van administratieve eisen en diensten.
- Laat ruimte voor een flexibel taalbeleid en culturele diversiteit. Een te strikt taalbeleid op school of tijdens de vrije tijd kan drempelverhogend werken.
- Erken niet-begeleide-minderjarigen als kinderen in nood. Hun recht op bijstand en ondersteuning wordt niet door elke dienst gelijkwaardig ingevuld.
- Zie de overheveling van de kinderbijslag naar Vlaanderen als een opportuniteit. De kinderbijslag verlangt bijsturing in doelmatigheid en rechtvaardigheid: het moet de kosten van kinderen compenseren en, voor gezinnen die in armoede leven, moet het meer compenseren.

9 Zie: <http://www4.vlaanderen.be/dar/svr/afbeeldingennieuwtjes/welzijn/bijlagen/2012-04-23-armoedemonitor2012.pdf>.

10 Vlaamse overheid, Beleidsdomein Onderwijs en Vorming, *Vlaams onderwijs in cijfers 2010-2011*, Brussel. What do you think, *Iedereen gelijke kansen op school? Dat denken zij ervan*, Unicef, Brussel, 2012.

2.2. Armoede bestrijden = inzetten op basisrechten

In ons advies bij het VAK 2011-2014 betreurden we het gebrek aan een daadkrachtig armoedebeleid. Teveel acties in het VAK bleven steken bij 'onderzoeken', 'evalueren', 'bevragen', 'aandacht besteden' of 'projectwerking'. We kaartten het tekort aan structurele maatregelen aan. Tenslotte groeit 11% van de min-12 jarigen op in armoede¹¹.

Het Kinderrechtencommissariaat pleitte voor een armoedebeleid waarin respect voor de fundamentele basisrechten centraal staat. **Onderzoek naar de beleving van kinderen die in armoede leven, geeft aan dat ze zich economisch, sociaal en emotioneel gedepriveerd voelen**¹². Het gebrek aan middelen gaat niet alleen samen met een slechte huisvesting of minder hebben dan 'rijke' kinderen¹³, het brengt ook sociale uitsluiting mee, wat kinderen als het grootste leed ervaren. De vriendenkring van kinderen die in armoede leven, is vrij beperkt. Een gezellige buurt is hen vreemd: het is geen plek waar ze veilig, ongestoord en zonder toezicht kunnen spelen of bewegen. Op school krijgen kinderen die in armoede leven te maken met pestgedrag. Ze voelen zich niet gesteund door de schoolse context en presteren minder.

3. Participatie en informatie

Kinderen en jongeren hebben recht op informatie, zonder meer. Ze moeten kunnen reken op kind- en jeugd vriendelijke informatie. Het Kinderrechtenverdrag spreekt in het bijzonder over informatie over hun rechten en informatie die bijdraagt tot het sociale, psychische en morele welzijn van kinderen en jongeren.

Daarnaast hebben kinderen en jongeren recht op participatie. Ze mogen over alle zaken die hen aanbelangen hun mening uiten en meebeslissen. Hoe de volwassene met hun mening rekening houdt, ligt niet vast. Veel hangt af van het onderwerp, de leeftijd en de rijpheid van het kind.

Het tussentijds verslag 2011-2012 geeft blijk van acties die de participatie van kinderen en jongeren en hun recht op informatie ondersteunen.

Kinderparticipatie in de jeugdhulp, het onderwijs en het jeugdwerk

- De Vlaamse overheid verhoogde haar expertise in kinderparticipatie via onderzoek naar beleidsparticipatie, de opstart van een netwerk participatie, een verzoek naar meer aandacht voor participatie in de JOP-survey en de ondersteuning van een digitale participatietool.
- De participatie in de jeugdhulp versterkte de Vlaamse overheid via een charter en een projectsubsidie. Er was een studiedag rond het decreet rechtspositie. Het nieuwe decreet integrale jeugdhulp voorziet participatie van de cliënt aan regionale advies- en overlegorganen. Vanuit de aanbevelingen van Zorginspectie werkten de gemeenschapsinstellingen aan de participatierechten van de geplaatste jongeren.
- De Vlaamse overheid zette de eerste stappen voor het decreet betreffende de rechtspositie van leerlingen, een decreet dat de participatie van leerlingen op school moet versterken.
- Vanuit het decreet houdende een vernieuwd jeugd- en kinderrechtenbeleid werkten verschillende organisatie rond participatie. De attesten voor jeugdwerkers breidde de Vlaamse overheid uit met het criterium participatieve basishouding.

11 Kind en Gezin, *Het kind in Vlaanderen*, 2012.

12 What do you think, *Dat denken we ervan. Jongeren geraakt door armoede spreken over hun leven*, Unicef, Brussel, 2012.

13 'Kinderen die in armoede leven, weten dat ze niet veel geld hebben, maar zeggen niet dat ze arm zijn. Hun perceptie van armoede en rijkdom is erg gepolariseerd: arm-zijn is bedelen en rijk-zijn is 'stinkend' rijk-zijn': uit Jan Van Gils en Tine Willekens. *Belevingsonderzoek bij kinderen en jongeren die in armoede leven*, juni 2012, p. 73.

- Op internationaal niveau pleitte de Vlaamse overheid voor meer aandacht voor het recht op participatie van minderjarigen.

Meer kwaliteitsvolle jeuginformatie

- De Vlaamse overheid ging van start met een proefproject rond kwaliteitslabels voor jeuginformatie. Het aantal jeuginformatiepunten is toegenomen, de bestaande informatieproducten werden geëvalueerd en VIP organiseerde verschillende vormingsdagen. www.allesoverjeugd.be en www.jeugdinfotheek.be zagen het licht. En in het voorjaar van 2013 kwamen nieuwe jongerengidsen uit.
- De Vlaamse overheid werkte aan een conceptnota mediawijsheid. De nota probeert de mediawijsheid van kinderen aan te scherpen door krantenacties op school of initiatieven voor jongeren(organisaties) geïnitieerd door jeugdmedia-organisaties. De VRT en Ketnet werden aangespoord om positieve webinhouden aan kinderen en ouders aan te bieden.

Meer kennis over kinderen en jongeren dankzij onderzoek en de ontsluiting ervan

- De voorbije jaren verhoogde de Vlaamse overheid haar kennis over kinderen en jongeren via het jongerenpact onderzoek en de ondersteuning van de netwerkgroep onderzoek.
- Kennis over kinderen en jongeren ontsloot ze via de JOP en Keki databanken, de nieuwsbrief Jong Geleerd en de website www.jeugdbeleid.be.
- In de toekomst plant de Vlaamse overheid een uitbreiding van de stadsmonitor met een kindermonitor en een congres over het toekomstige maatschappijbeeld van jongeren.
- Via de JOP-monitor Brussel, Antwerpen en Gent en de conferentie 'Jong in de Stad' heeft de Vlaamse overheid meer expertise opgebouwd inzake jongeren en stedelijkheid.

Kinderrechteneducatie – en informatie

- De Ambrassade zette de eerste stappen naar een visietekst over jeuginformatie en kinderrechteneducatie. Kinderrechten was een vast onderwerp in de E-zine van de afdeling Jeugd. Ook het beleidsdomein WVG besteedde in zijn interne communicatie veel aandacht aan kinderrechten. De Vlaamse overheid gaf ruchtbaarheid aan de Concluding Observations. Ze vertaalde ze naar het Nederlands en bezorgde ze, in functie van de beleidsbrieven, aan alle leden van de Vlaamse regering. De Vlaamse regering subsidieerde kinderrechtenorganisatie voor het opzetten van vormingsinitiatieven. Ketnet besteedde, zoals elk jaar, aandacht aan kinderrechten.

Het Kinderrechtencommissariaat draagt de participatie van kinderen en jongeren hoog in zijn vaandel. Zeker wanneer het gaat over beslissingen met een sterke impact op hun individuele leven.

In ons advies bij het VJP 2010-2014 pleitten we voor kwaliteitsvolle kinderparticipatie de niet alleen kinderen aanspreekt maar ook, en vooral, volwassenen. Treedt de volwassene het kind met een open blik tegemoet, luister hij naar het kind en vertrekt hij vanuit een geest voor verandering, dan komt kinderparticipatie tot zijn recht. Doet de volwassene dit niet of is er geen ruimte voor dialoog en ontmoeting dan heeft kinderparticipatie weinig kans. We geloven dat de wetgever een participatieve attitude kan stimuleren door ruimte voor dialoog en ontmoeting in de regelgeving structureel mee te nemen.

Helaas heeft de Vlaamse overheid de voorbije jaren wat kansen laten liggen. De uitbouw van het recht op participatie blijft al te vaak bij kortdurende initiatieven en projectwerking steken. Bestaande formele kind- en jongere participatieorganen missen impact¹⁴. Het recht op participatie mocht meer doorwegen in sommige decreten.

¹⁴ Pudar, G., Suurpää, L., Williamson, H., Zentner, M, *Youth policy in Belgium. It's more complex than you think*, Council of Europe youth policy reviews, Council of Europe, 2013.

3.1. Participatie in de jeugdhulp

In die zin betreuren we dat het nieuwe decreet IJH de participatie van de minderjarige maar minimaal invulde. Het decreet stelt dat de minderjarige zich bij de aanmelder moet aanmelden. De aanmelder brengt de zorgen van de minderjarige en zijn context over aan de indicatiesteller van de toegangspoort. De indicatiesteller beslist over de zorg waaraan de minderjarige nood heeft en de jeugdhulpregie zorgt ervoor dat de beslissing uitgevoerd wordt. **Het gebrek aan direct contact tussen de 'beslisser' en de 'behoefte' ondermijnt 'het recht op participatie van de minderjarige bij de totstandkoming van de jeugdhulp die hem wordt verleend'**¹⁵. Uit meldingen bij onze Klachtenlijn merken we dat minderjarigen vooral een gebrek aan betrokkenheid ervaren bij de totstandkoming van de jeugdhulp. Ze hebben het gevoel dat ze niet gehoord worden en niet kunnen beantwoorden aan de verwachtingen. Op korte tijd moeten ze bijvoorbeeld een duidelijke probleemstelling formuleren en wordt hun vraag vertaald naar het aanbod dat voorhanden is, terwijl de oplossing die de minderjarige en zijn belangenbehartigers voor ogen hebben soms buiten het afgelijnde aanbod ligt, zoals kinderopvang, sociale huisvesting, betaalbare gezondheidszorg, ...

We hopen dat de handelingsgerichte werkwijze van de toegangspoort het directe contact tussen de minderjarige, zijn context en de indicatiesteller zal bevorderen. We steunen alvast de intentie om 'het zuiver toekennen van labels te vermijden'.

3.2. Participatie op school

We hopen dat het decreet betreffende de rechtspositie van de leerling naast de formele participatie ook oog heeft voor de informele participatie. Tot op vandaag beperkt leerlingenparticipatie zich te vaak tot leerlingenraden die vooral de collectieve verhoudingen binnen de school regelen. **We pleiten voor een individuele en collectieve invulling van het recht op participatie op school.** Onderzoek concludeert herhaaldelijk dat kwetsbare groepen van leerlingen nauwelijks participeren aan formele participatieorganen. En dat ook op school de participatie-paradox geldt: hoe meer formele participatieorganen, hoe groter het verschil tussen zij die eraan mee participeren en zij die dat niet doen¹⁶.

Al verschillende jaren signaleert het Kinderrechtencommissariaat dat het decreet over de rechtspositie van leerlingen geen mini-decreet mag zijn. Het moet gaan over alle rechten van leerlingen en ouders. Leerlingen moeten betrokken worden bij alle beslissingen die hun onderwijskansen bepalen. Ze moeten een beslissing kunnen in vraag stellen, weten bij wie ze daarvoor terecht kunnen en bij wie ze steun vinden. Ouders en leerlingen moeten kunnen rekenen op duidelijke, toereikende en begrijpelijke informatie, en moeten inzage krijgen in alle informatie die de school over hen verzamelt.

3.3. Jeugdinformatie

De voorbije jaren investeerde de Vlaamse overheid in meer kwaliteitsvolle jeugd informatie. Kinderrechteninformatie maakte deel uit van haar interne communicatie. **Onlangs deze acties blijft de vertaling van het recht op informatie naar de specificiteit van contexten waarin kinderen zitten, tekort schieten.** Kinderen die voor een situatie staan met duidelijke gevolgen voor hun verdere leven, willen weten wat er met hen gebeurt. Ze willen vragen kunnen stellen. Ze willen dat er echt naar hen geluisterd wordt, dat professionals vriendelijk zijn en met hen praten, en dat ze begrijpbare in-

¹⁵ Decreet van 7 mei 2004 betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp, BS, 4 oktober 2004.

¹⁶ Zie o.a. P. Van Petegem, e.a., *Evaluatie van het participatiegebeuren in het basis- en secundair onderwijs in Vlaanderen*, OBPWO-project in opdracht van het Vlaams Ministerie van Onderwijs, Universiteit Antwerpen, Antwerpen, edubron. Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming, *De implementatie van het decreet betreffende participatie op school en de Vlaamse Onderwijsraad, een onderzoek van de onderwijsinspectie*, 2008. Vlaams secretariaat van het Katholieke Onderwijs, *Evaluatie van het participatiedecreet*, 2008.

formatie krijgen¹⁷. Komt de volwassene niet tegemoet aan het recht op informatie dan blijft het kind met zijn vragen zitten.

We blijven aandacht missen voor de betekenis van het recht op informatie binnen de eigen levensomstandigheden van kinderen. Meldingen bij onze Klachtenlijn illustreren dat leerlingen op onvoldoende wijze geïnformeerd worden over de 'waarom' van een tuchtmaatregel of een uitsluiting. Scholen vergeten hen uit te leggen waarom ze een B- of C-attest krijgen. Kinderen en jongeren die beroep doen op de jeugdhulpverlening klagen over het gebrek aan duidelijke, begrijpbare informatie en toelichting over de genomen maatregel. Zeker bij plaatsingsmaatregelen blijft de motivatie soms vaag.

3.4. Kinderrechteneducatie

Hetzelfde tekort vinden we terug bij de acties onder kinderrechteneducatie. In ons advies bij het VAK 2011-2014 stelden we dat **kinderrechteneducatie meer moet zijn dan kennisoverdracht**. Kennisoverdracht over het Kinderrechtenverdrag is een belangrijk onderdeel van kinderrechteneducatie maar het mag niet het einddoel zijn. **Kinderrechteneducatie moet streven naar een integratie van kinderrechten in de werkhethiek, het beleid en de relaties die professionals met kinderen aangaan**. Het is noodzakelijk dat de Vlaamse overheid kinderrechteneducatie vanuit een ruime focus benadert. Kinderrechten zijn geen geïsoleerd en afgebakend gegeven. Kinderrechten bepalen het dagelijkse leven van alle kinderen en jongeren in Vlaanderen. Het geeft vorm aan de relaties tussen kinderen enerzijds en ouders, professionals, belangbehartigers en overheid anderzijds. In een samenleving die worstelt met het concept mensen- en kinderrechten is het des te belangrijk om de discussie over mensen- en kinderrechten gaande te houden.

4. Kindvriendelijke ruimtes en maatschappelijk engagement

Tijdens de tweede gedachtewisseling over het VJP in het Vlaams Parlement benadrukte het Kinderrechtencommissariaat, samen met de Vlaamse Jeugdraad, het belang van het maatschappelijk engagement voor kinderen en jongeren. We stelden veel hoop in strategische doelstelling 22: 'Er is meer maatschappelijk engagement voor kinderen en jongeren.' Immers, met deze doelstelling drukt de Vlaamse overheid haar geloof en engagement tegenover de jongsten in onze samenleving uit.

Aldus het tussentijds verslag 2011-2012 nam de Vlaamse overheid haar maatschappelijk engagement van en voor kinderen en jongeren op door:

- De administratieve lasten voor gemeentes te verlagen.
- Sportverenigingen werden geïnformeerd over de administratieve mogelijkheden om de participatie van kinderen in een asielfcontext te verhogen.
- De Vlaamse overheid promoveerde taalstimulering met oefenmogelijkheden in het integratiebeleid.
- Ze accentueerde de vermaatschappelijking van zorg in de integrale jeugdhulp en ondersteunt krachtgerichte methodieken.
- De Vlaamse overheid werkte aan het decreet pleegzorg. Daarmee stimuleert ze burgers om hun verantwoordelijkheid ten aanzien van kwetsbare kinderen in problematische opvoedingssituaties op te nemen.
- Initiatieven waaraan jongeren deelnamen kregen extra (media)aandacht.
- De Vlaamse overheid stimuleerde de aandacht van jongeren voor mondiale thema's door hen te laten deelnemen aan internationale fora.

---

17 What do You think, *Mijn ziekenhuis in potlood*, Unicef, Brussel, 2006.

Meer kindvriendelijke ruimtes stimuleerde de Vlaamse overheid door:

- De jeugdsector te betrekken bij de opmaak van haar beleidsplan Ruimte.
- De vervoersautonomie van kinderen stimuleerde ze via mobiliteitseducatie in secundaire scholen en jaarlijkse investeringen in fietspaden.
- De Vlaamse overheid probeerde de woonmarkt toegankelijker te maken voor jongeren. Ze informeerde hen over de woningmarkt. Ze betrok hen als doelgroep bij de woonsurvey, en zette experimentele samenwerkingsprojecten op tussen de welzijnssector en de sociale huisvesting.
- De Vlaamse overheid maakte het mogelijk om kinderen van gescheiden ouders volwaardig te laten meetellen in de toebedeling van sociale woningen, ook al zijn ze gedomicilieerd bij de andere ouder.
- De Vlaamse overheid financierde een studie die de 'aanpasbare, combineerbare en multi-inzetbare infrastructuur in centrumsteden' in kaart brengt. Deze studie zal de basis vormen voor een meer structurele aanpak.

4.1. We missen maatschappelijk engagement

De voorbije jaren vroegen verschillende organisaties om meer positieve aandacht en verdraagzaamheid voor kinderen en jongeren in de publieke ruimte. Ook het Vlaams Parlement ondersteunde met een resolutie de roep naar meer verdraagzaamheid en positieve aandacht¹⁸. Reden? De discussie over het gebruik van de publieke ruimte door kinderen en jongeren reduceerde zich al te vaak tot een 'overlast-' of 'GAS-discussie' met weinig maatschappelijk engagement naar kinderen en jongeren toe.

Ze droeg weinig bij aan het maatschappelijk engagement die kinderen en jongeren zelf opnemen, los van de ludieke YouTube of sneeuwballen acties die ze zelf opzetten. De discussie toonde vooral hoe kinderen en jongeren steeds minder kunnen rekenen op een vrije fysieke en psychische ruimte in onze samenleving. En bevestigde een trend die al een aantal jaren bezig is: de afgelopen 20 jaar is de tijd die kinderen zonder toezicht doorbrengen met 90 procent afgenomen¹⁹.

Reeds bij de opmaak van het VJP trok het Kinderrechtencommissariaat aan de alarmbel. Samen met andere organisaties²⁰ pleitten we voor meer ruimte voor kinderen en jongeren. Onze belangrijkste aanbevelingen waren:

- Zorg voor meer ruimte voor kinderen en jongeren (zeker in de grootsteden).
- Zorg voor meer aandacht voor de betekenissen die kinderen en jongeren aan de publieke ruimte toekennen.
- Zorg voor meer rechtsgaranties voor de gebruikers van de publieke ruimte.
- Vermijd wildgroei van de term overlast.
- Kies als overheid voor een inclusief beleid. Besteed aandacht aan de stem van kinderen en jongeren in het publieke debat.

De Vlaamse overheid streefde in het begin van deze legislatuur naar meer kwaliteitsvolle en specifieke ruimte voor kinderen. Intussen is de wet betreffende administratieve sancties²¹ goedgekeurd. Voortaan zullen minderjarigen vanaf 14 jaar een GAS-boete kunnen krijgen en is de boete van 125 naar 175 euro verhoogd. In het VJP had de Vlaamse overheid aandacht voor kindvriendelijke ruimtes en medegebruik van ruimtes

18 Voorstel van resolutie betreffende het sensibiliseren tot verdraagzaamheid voor spelende kinderen, *Parl.St.*, VI.Parl. 2010-11, nr 1071/1.

19 Jan Van Gils, Jan Segers, Filip Boen, Jeroen Scheerder, Wouter Servaes, Johan Meire, Wouter Vanderstede en Francis Vaningelgem, *Buiten Spelen! Onderzoek m.b.t. de relatie tussen (on)beschikbaarheid van bespeelbare ruimte, de mate van buitenspelen en de gevolgen daarvan op de fysieke, sociale, psychische en emotionele ontwikkeling van de Vlaamse kinderen en jongeren*, Kind & Samenleving, 2009.

20 Vlaamse Jeugdraad, de Gezinsbond, de Vereniging van Vlaamse Jeugddiensten, het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, Uit De Marge, Kras Jeugdwerk, vzw Jong, de Kinderrechtencoalitie, het Minderhedenforum, het Vlaams Straathoekwerk, Kind & Samenleving.

21 De wet van 24 juni 2013 betreffende de gemeentelijke administratieve sancties, *BS*, 1 juli 2013.

binnen beleidsplannen, stadsvernieuwingsprojecten en het stedenfonds. Helaas bleven concrete acties uit. De Vlaamse overheid steunde projecten als Hangman, de Buitenspeeldag en Goe gespeeld om de tolerantie ten aanzien van kinderen en jongeren in de publieke ruimte te verhogen. Sinds kort kan Hangman niet meer op ondersteuning rekenen.

De redenen die gemeentes aangeven om boetes op te leggen zijn zeer divers. Gaande van wildplassen, beschadigingen tot graffiti. In sommige gemeentes riskeren jongeren een sanctie wanneer ze met sneeuwballen gooien. Anderzijds merken we uit eigen onderzoek²² dat er ook nog hoop is. Sommige gemeentes houden de boot af. Ze zien er geen meerwaarde in. De administratieve last is groter dan de 'opbrengst'.

In de hele discussie missen we een Vlaamse overheid die zijn maatschappelijk engagement t.a.v. kinderen en jongeren opneemt. Het VJP sprak niet alleen de volwassen burger aan om zijn maatschappelijk engagement t.a.v. kinderen op te nemen. Het VJP zegt ook dat de Vlaamse overheid ondersteuning zal bieden aan die contexten en situaties waar kinderen en jongeren hun maatschappelijk engagement opnemen.

4.2. Tijd voor de heropstart van een sociaal preventiebeleid?

De Vlaamse overheid was en is opvallend stil tijdens de GAS-discussie. Ook stelde ze haar overleg met de gemeentes over de GAS uit. Nochtans heeft ze op een aantal domeinen ervaringen opgebouwd die het gebrek aan respect voor kinderrechten kunnen bijsturen. Zo heeft ze expertise in bemiddeling, bouwde ze ervaring op rond preventiebeleid en 'publieke familiariteit'²³ en beschikt ze met haar jeugdbeschermingsbeleid sowieso over de nodige mechanismen om MOF-gedrag aan te pakken.

De Vlaamse overheid trekt al geruime tijd de kaart van de bemiddeling. Niet alleen op theoretisch niveau bouwt ze expertise op. Ze zet haar kennis ook om in verschillende regelgevingen en investeert in de uitvoering van die regelgeving. Vroeger konden burgers rekenen op lokale preventiecellen²⁴. Via projectwerking bouwden deze cellen aan de publieke familiariteit in de buurt of de stad. De Vlaamse overheid bouwde haar preventiecellen af, waardoor ook het sociale preventiebeleid verdween.

We geloven dat de Vlaamse overheid met bemiddeling en de heropstart van een preventiebeleid rond vertrouwen en verdraagzaamheid voor minderjarigen een verschil kan maken. De verplichte bemiddeling, die voorafgaat aan een GAS voor minderjarigen, zou ze vanuit de rechten van het kind kunnen bijsturen. Ze zou haar geplande overleg met de gemeentes over de GAS kunnen heropenen. De Vlaamse overheid zou haar preventiebeleid kunnen verruimen. Naast haar preventiebeleid voor gezondheids- en opvoedingsproblemen zou ze haar positief preventiebeleid, met een nadruk op sociale fenomenen i.p.v. sociale problemen, kunnen heropstarten. Het ontwerp van decreet houdende de organisatie van preventieve gezinsondersteuning met zijn Huizen van het Kind biedt alvast kansen. De Huizen van het Kind zullen niet alleen werken rond preventieve gezondheidszorg en opvoedingsondersteuning. Ze omvatten ook activiteiten 'die tot doel hebben om ontmoeting en de sociale cohesie te bevorderen'. Preventie definieert het decreet niet als het voorkomen van problemen. Maar wel 'als het geheel van maatregelen en aanbod dat gericht is op het bevorderen van het

22 <http://www.kinderrechtencommissariaat.be/actueel/breed-maatschappelijk-debat-gas>.

23 De Nederlandse Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling bedoelt met deze term dat we met elkaar vertrouwd moeten leren zijn, want vertrouwen is een basisvoorwaarde voor goed intermenselijk verkeer.

24 Art. 19 van het decreet van 7 maart 2008 inzake de bijzondere jeugdbijstand definieert de functie van de preventiecel als: 1) de omstandigheden en toestanden die negatief inwerken op de fysieke integriteit, het psychosociaal welzijn en de ontplooiingskansen van minderjarigen, ter kennis te brengen van private organisaties en van de overheid, met het oog op initiatieven om die toestanden te voorkomen en te bestrijden; 2) in plaatselijk of in regionaal verband met dergelijke initiatieven samen te werken, ze te ondersteunen, te bevorderen en eventueel te coördineren.

welbevinden'. De Huizen van het Kind moeten bijdragen 'aan het versterken van de rechten en belangen van kinderen'²⁵.

5. Cultuur

Kinderen hebben recht op een eigen cultuur en godsdienst. Wanneer ze dit wensen, moeten ze samen hun cultuur en godsdienst kunnen beleven.

De Vlaamse overheid trok in haar cultuurbeleid de kaart van cultuurparticipatie en ruimte voor jeugdcultuur. Het tussentijds verslag 2011-2012 bericht over:

- De conceptnota en gelijknamige commissie 'Groeien in cultuur'. De Vlaamse overheid probeert daarmee de cultuurparticipatiekansen van kinderen op te schroeven.
- De Vlaamse overheid versterkte o.a. de samenwerking tussen cultuur, jeugd en onderwijs, en moedigde de 7 expertisenetwerken cultuureducatie aan om bruggen te slaan tussen het lokale en Vlaamse cultuurbeleid.
- De Vlaamse overheid probeerde met de Ketnet-reeks 'Mijn Kunst is Top' de cultuurbeleving van kinderen te prikkelen.
- Via 'jeugdculturele zones' en cultuurinitiatieven binnen het stedenfonds moedigde ze steden en gemeentes aan om ruimtes voor jeugdcultuur te ondersteunen.
- Met de dag van de Cultuureducatie inspireerde de Vlaamse overheid tal van cultuureducatoren uit allerlei sectoren.
- Verder plant de Vlaamse overheid in 2013 extra inspanningen om de participatiekansen van kinderen aan de ontwikkeling van het cultuuraanbod te verhogen. Met de blijvende ondersteuning van bestaande jeugdorganisaties blijft ze de cultuurparticipatie bij maatschappelijk kwetsbare kinderen stimuleren.
- Met verschillende initiatieven gaf de Vlaamse overheid zichtbaarheid aan jeugdculturen. Ze steunde de Kunstbende, de VRT maakte ruimte voor beginnend muzikaal talent en vanaf september 2013 komt er een specifiek jongerenaanbod op tv.

In ons advies bij het VJP 2010-2014 pleitten we voor een betere concretisering van het cultuureducatiebeleid en misten we een ruime visie op cultuur. Cultuur beperkt zich in het Kinderrechtenverdrag niet tot kunst. Cultuur omsluit taal, culturele gewoontes, geloof en kunst. We blijven het betreuren dat de Vlaamse overheid haar cultuurbeleid te weinig vanuit een diversiteitsbeleid invult. En vragen aan de Vlaamse overheid om na te denken over:

- Hoe omgaan met het recht op cultuur van kinderen en jongeren die tot een minderheid behoren? Biedt de Vlaamse overheid voldoende kansen aan kinderen en jongeren om hun eigen cultuur te beleven?
- Wat houdt het recht op religie en culturele identiteit in op school, in het jeugdwerk, de jeugdhulp en welk taalbeleid staat daartegenover?

6. Gezondheid en welzijn

Kinderen hebben het recht op een levensstandaard die toereikend is voor hun lichamelijke, geestelijke, intellectuele, zedelijke en maatschappelijke ontwikkeling. Ze moeten kunnen rekenen op de hoogst mogelijke graad van gezondheid en preventieve gezondheidszorg. Kinderen moeten beschermd worden tegen mishandeling en verwaarlozing, seksueel misbruik en uitbuiting, verkoop, handel en ontvoering of andere vormen van uitbuiting. Kinderen die tijdelijk of blijvend hun gezin moeten missen, moeten op bescherming van hun rechten kunnen rekenen.

Het tussentijds verslag 2011-2012 getuigt van vele welzijns- en gezondheidsacties.

---

²⁵ Ontwerp van decreet houdende de organisatie van preventieve gezinsondersteuning, *Parl.St.*, VI.Parl. 2012-2013, nr 2131/1.

Preventie

- De voorbije jaren richtte de Vlaamse overheid haar focus op preventie rond muziekgerelateerde gehoorschade (helpzenietnaardetuut.be), medisch en ethisch verantwoord sporten, eet- en gewichtsproblemen (tutti frutti, aanschuiftafel, weet en eet gezond), alcohol- en drugspreventie (muziek, lachen en voetbal is mijn drug) en de mentale gezondheid (NokNok). Het Vlaams Actieplan Suïcidepreventie somt verschillende initiatieven op om zelfdoding te vermijden. Ook de jeugd- en onderwijsactoren werden aangesproken.
- De participatie van kinderen in het gezondheidsbeleid bevorderde de Vlaamse overheid via jongerenpanels.

Rechtspositie van minderjarigen in de jeugdhulp versterken

- De Vlaamse overheid zette de eerste stappen naar een meer expliciete erkenning van de rechten van jongeren in de gemeenschapsinstellingen. Ze stimuleerde de samenwerking tussen scholen, CLB's en jeugdinstanties. Personeelsleden kregen vorming in conflict- en geweldspreventie. Zorginspectie en Onderwijsinspectie inspecteerden samen de gemeenschapsinstellingen. De inspecties leidden tot een concreet plan van aanpak dat kinderrechtenactoren mee opvolgen.
- Met de bekrachtiging van de nieuwe decreten interlandelijke adoptie en pleegzorg versterkte de Vlaamse overheid de juridische positie van de betrokken kinderen.

Geweld en grensoverschrijdend gedrag

- Het (cyber)pestgedrag en geweld op school pakte de Vlaamse overheid aan met een actieplan 'spijbelen en andere vormen van grensoverschrijdend gedrag op school' en handelingspakketten voor scholen rond herstelgericht werken.
- Om kinderen te beschermen tegen misbruik ging de Vlaamse overheid o.a. van start met het meldpunt 'misbruik, geweld en kindermishandeling'. Ze ondernam stappen tegen genitale verminking van meisjes. Het Vlaams forum kindermishandeling werkte, bijvoorbeeld, aan een protocol. Jeugdwerkactoren werkten samen aan 'Niets mis mee', een houvast voor jeugdwerkers. Het beleidsdomein sport ondernam stappen tegen seksueel misbruik in de sport. Het Algemeen Welzijnswerk begeleidde minderjarige slachtoffers van geweld. Het proefproject 'Protocol van Moed' ging na in welke mate justitie, politie en hulpverlening beter kunnen samenwerken om (verdere) kindermishandeling te voorkomen. Om kinderen in instanties te beschermen tegen grensoverschrijdend gedrag werkte de Vlaamse overheid in het kader van het kwaliteitsdecreet nieuwe procedures uit.

Uitbreiding hulpaanbod

- Daarnaast breidde de Vlaamse overheid haar jeugdhulpverleningsaanbod uit met meer thuisbegeleidingen, extra middelen voor 'prioritair te behandelen' hulpvragen, de rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp is verruimd, de kinder- en jongeren teams van de CCG's zijn uitgebreid, het aantal GES plaatsen werd uitgebreid, 30 GES plaatsen zijn exclusief voor jongeren uit de gemeenschapsinstellingen.

6.1. Laat ruimte voor bijsturing van IJH na de pilootfase.

Het is duidelijk dat de Vlaamse overheid tal van inspanningen levert om aan alle kinderen en jongeren een gezond en wel leven te garanderen.

We waarderen de inspanningen van de Vlaamse overheid om de klachtbehandeling, inspectie, toezicht en onderwijs in de gemeenschapsinstellingen aan te pakken.

ken. Het is een belangrijke beleidskeuze die aansluit bij onze aanbevelingen in het beleidsdossier 'rechtswaarborgen voor minderjarigen in detentie'.

Toch blijven kinderen en jongeren, doorheen de jaren, nog steeds op de zelfde problemen botsen. En dit ondanks de vele inspanningen van de Vlaamse overheid.

Klachten bij onze Klachtenlijn²⁶ tonen aan dat de continuïteit in de hulpverlening nog steeds niet verzekerd is. Niet zelden zijn kinderen en jongeren aan hun zoveelste consultant toe of is er een gebrek aan samenwerking tussen diensten. Ook het tekort aan zorg voor kinderen en jongeren blijft duren. Plaatstekort in de bijzondere jeugdzorg en de kinderpsychiatrie zorgt ervoor dat kinderen en jongeren niet de zorg krijgen die hen past. Kinderen en jongeren met specifieke zorgnoden en met zware gedragsproblemen of agressie krijgen moeilijk of geen toegang tot het aanbod.

Voor kinderen en jongeren is geestelijke gezondheidszorg niet rechtstreeks toegankelijk. Te dikwijls wordt hun recht op hulp geweigerd doordat de ouder of één van de ouders geen toestemming geeft. Zonder medeweten van de ouders kunnen ze geen begeleiding opstarten bij een psycholoog of therapeut. Zonder financiële ondersteuning kunnen ze de hulp vaak niet betalen.

Daarnaast is de rechtspositie voor minderjarigen die in intensieve behandel eenheden (IBE) verblijven, niet altijd even zuiver. IBE's worden al geruime tijd als 'proefproject' gefinancierd, wat samen gaat met geen inspectie door Zorginspectie.

Op 3 juli 2013 keurde het Vlaams Parlement het decreet betreffende de integrale jeugdhulp (IJH) goed²⁷. Met het decreet hoopt de Vlaamse overheid tegemoet te komen aan de pijnpunten die de jeugdhulp tekenen. Zo wenst ze de continuïteit in de jeugdhulp meer expliciet te verzekeren. Ze streeft naar een vlotte toegang tot de jeugdhulp of een combinatie van jeugdhulpvormen. Ze hoopt gepast en alert te reageren op situaties van verontrusting. Vanaf september 2013 vangt de Vlaamse overheid aan met haar pilootfase IJH.

Alhoewel de Vlaamse overheid niet de intentie heeft om de pilootfase te evalueren, hopen we toch dat ze open zal staan voor bijsturing. We vrezen dat de nood aan een trajectbegeleider zal blijven. Vooral omdat de 'brede instap' op onvoldoende middelen kan rekenen en het decreet de verantwoordelijkheden van de betrokken actoren niet expliciet genoeg heeft uitgetekend. We blijven hopen dat de toegangspoort krachtig genoeg zal zijn om te kunnen kiezen voor wat werkelijk nodig is, ook al licht de oplossing buiten de betrokken sectoren.

6.2. Vergeet de medicalisering van de kindere-wereld niet

De Vlaamse overheid mag zich wat meer inspannen voor sommige gezondheidsdoelstellingen. Zo is het nog wachten op concrete initiatieven die de impact van het Vlaamse beleid op de gezondheid van kinderen verduidelijken. Ook de initiatieven die de impact van medicalisering op de fysieke en mentale gezondheid van kinderen in kaart brengen, blijven uit. **Nochtans is aandacht voor de medicalisering van de kindertijd nodig. In 2005 gebruikten kinderen 1,7 miljoen dagelijkse dosissen Rilatine. In 2011 was dit al 5,2 miljoen²⁸.** In ons advies 'Recht doen aan kinderen met een label'²⁹ geven we aan de Vlaamse overheid o.a. volgende advieslijnen mee:

- Verruim het medisch model tot een sociaal-cultureel model.
- Verbreed het multidisciplinair tot een transdisciplinair team.

²⁶ Kinderrechtencommissariaat, Jaarverslag 2011-2012, pp. 74-90, www.kinderrechtencommissariaat.be.

²⁷ Decreet van 3 juli 2013 betreffende de integrale jeugdhulp (nog niet gepubliceerd in het BS).

²⁸ Rijksdienst voor ziekte- en invaliditeitsverzekering, *Statistieken methyfenidaat*, 23 mei 2012.

²⁹ Kinderrechtencommissariaat, Advies, *Recht doen aan kinderen met een label*, 2011-2012/08, www.kinderrechtencommissariaat.be.

- Zie strikter toe op het gebruik van psychofarmaca door kinderen.
- Beperk ondersteuning niet tot medicatie.
- Laat een label een uitzondering blijven.
- Geef aan de wet op de patiëntenrechten meer weerklank.

6.3. Moed aan het protocol moed

De structurele aandacht voor geweld tegen kinderen in de verschillende levensdomeinen en de zoektocht van de Vlaamse overheid om een kindvriendelijk meldpunt 'misbruik, geweld en kindermishandeling' uit te bouwen, zijn een goede zaak. Ook de zoektocht die de Vlaamse overheid onderneemt om, met het protocol van moed, een samenwerking tussen justitie, politie en de hulpverlening te stimuleren zijn een pluspunt. **Het Kinderrechtencommissariaat pleit voor een samenwerking die vanuit het belang van het kind voortvloeit.** Klachten bij onze Klachtenlijn tonen aan dat meldingen over misbruik van kinderen in een echtscheidingscontext niet te snel mogen worden opgegeven. Een getuigenis over kindermisbruik is soms een middel in een echtscheidingsstrijd, maar niet altijd.

6.4. Preventieve acties tegen geweld op school laten op zich wachten?

Om het geweld op school aan te pakken stelde de Vlaamse overheid het actieplan 'spijbelen en andere vormen van grensoverschrijdend gedrag op school' op. Het Kinderrechtencommissariaat gaf advies bij het actieplan. We betreurden dat het actieplan eerder welk spijbelgedrag gelijkstelde aan grensoverschrijdend gedrag. Ook was de preventieve aanpak te vrijblijvend. Het actieplan verwees weliswaar naar een positief schoolklimaat als het preventiemiddel bij uitstek, maar vertaalde die niet in concrete acties.

Het actieplan sprak over een herwerking van het participatiedecreet en de realisatie van het decreet rechtspositie voor leerlingen. Beide decreten laten helaas op zich wachten. Wil dit zeggen dat de Vlaamse overheid weinig concreets heeft ondernomen om te bouwen aan een positief schoolklimaat? Klachten bij onze Klachtenlijn tonen aan dat de school niet altijd even adequaat reageert op pestgedrag tussen leerlingen onderling en tussen leerlingen en leerkracht. De betrokkenen blijven te vaak in de kou staan. We hoopten dat het actieplan hieraan tegemoet zou komen.